

Druk en dwars gedrag?

Versterk ouders en professionals!

'Dat ik hem een pilletje zou geven zodat hij beter in onze huidige maatschappij en het schoolsysteem past, stond me zo tegen. Ik zou mijn kind het signaal geven: jij bent niet goed zoals je bent, we gaan je veranderen zodat het op school en thuis wel goed gaat', aldus een ouder

Soms vallen gezinnen tussen wal en schip of voelen professionals zich handelingsverlegen. Druk & Dwars biedt daarom laagdrempelige ondersteuning voor de omgeving van drukke en dwarse kinderen: thuis, op school en op de kinderopvang.

door **Henriëtte Pauwels en Maruschka Sluiter**

Opvoeden betekent soms stress. Dat opvoeden niet alleen maar een feestje is maar ook hard werken, zullen we moeten accepteren. Des te belangrijker is het dat ouders zich bewust zijn van de fijne momenten met hun kind en de invloed die ze hier als ouder op hebben. Meer begrip kan zorgen voor meer grip en een iets andere insteek kan soms een groot verschil maken: vanuit goed contact, een positieve benadering en aandacht voor de functie van gedrag.

EMPOWERMENT VAN OUDERS

Hulp vragen is niet gemakkelijk. Zoals een trainer van de ouderbegeleiding zegt: 'Omdat ouders niet willen dat hun kind een etiketje wordt opgeplakt of omdat ze vinden dat ze het allemaal zelf moeten kunnen.' Wanneer ouders te maken hebben met druk of dwars gedrag van hun kind, of anderen uit de directe omgeving dit aankaarten, kan dat veel impact hebben.

De groepsgerichte ouderbegeleiding van Druk & Dwars (Batstra & Te Meerman, 2014) richt zich op ouders die druk en/of dwars gedrag van hun kind (4-12 jaar) ervaren, met als doel het normaliseren en demedicaliseren van dit gedrag en/of deze perceptie. Voor deze ondersteuning is geen kindgebonden diagnostische classificatie nodig en gedurende de training worden psychiatrische termen vermeden.

De groep bestaat uit maximaal vier ouderparen. Deelname van beide ouders zorgt voor een consistente benadering van het kind; uiteraard zijn alleenstaande ouders of belangrijke andere opvoeders ook welkom. Sociale jeugdprofessionals uit – op dit moment – vier Groningse gemeenten geven de begeleiding. Zij hebben hiervoor een aparte training gevolgd. Veel trainers zijn professionals van wijkteams, dus soms reeds bekende gezichten voor ouders, waardoor het gemakkelijker is om een hulpvraag te stellen. De ouderbegeleiding bestaat uit zeven wekelijkse bijeenkomsten. Voorafgaand vindt een intakegesprek plaats met de trainer en

Waarom de keuze voor Druk & Dwars?

Loes Rooleveld (trainer): Als WIJ-medewerker kom ik veel in aanraking met ouders met opvoedingsvragen, die in een bepaalde ontwikkelingsfase van hun kinderen hulp maar ook erkenning kunnen gebruiken. Want elke ouder weet het soms even niet! Het is voor ouders fijn om te weten hoe gedrag te plaatsen is en hoe je ermee kunt omgaan. Druk & Dwars sluit hier goed bij aan. Ik zag vooral ouders individueel, deze training is juist mooi om in groepsverband te geven.

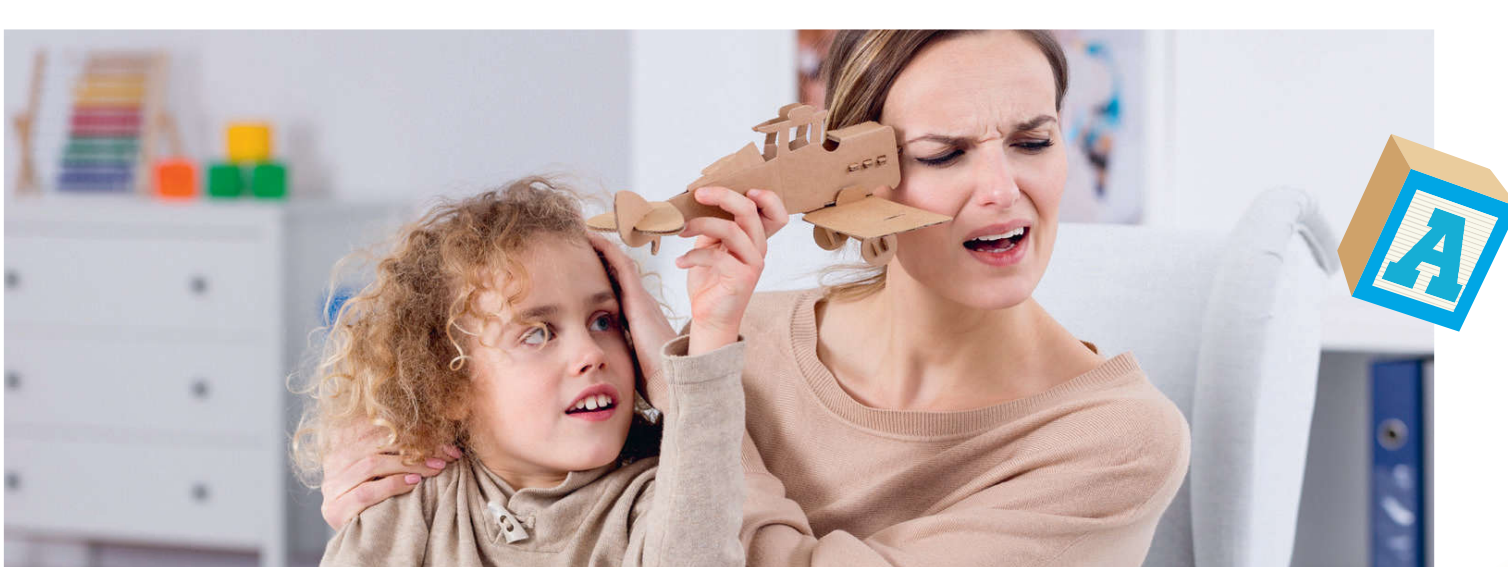
Jeroen en Inge (ouders): Wij hebben een zoon met een autisme-spectrumstoornis. We hebben daar een paar jaar geleden ook hulp bij gehad. Na een poos liepen we alsnog weer vast. We kregen daarom het advies van het CJG om deze training te volgen en we wilden handvatten krijgen om onze zoon te begrijpen en benaderen.

Wat heeft de ouderbegeleiding opgeleverd?

Loes: Het is een duidelijke, overzichtelijke training; toe te passen in veel verschillende situaties, waarbij deze ouders inzicht en handvatten geeft, maar

>>

“Niet labelen, maar leren begrijpen”

wordt gekeken of de aanpak van Druk & Dwars past bij de gezinssituatie. Samen worden doelen opgesteld. De bijeenkomsten hebben een vaste opbouw waarin elke week een principe of vaardigheid centraal staat, bijvoorbeeld: *contact, zelfzorg, structuur en reageren op gedrag*. In de bijeenkomsten staat, naast een onderbouwing van deze principes, de dagelijkse opvoedingspraktijk centraal. Ouders krijgen elke week huiswerkopdrachten mee, die in de ouderbegeleiding uitgebreid worden besproken. Een voorbeeld is *het speelkwartier*, waarbij ouders de opdracht krijgen om elke dag een kwartier bewust met hun kind te spelen. Tijdens dit speelmoment oefenen ouders belangrijke vaardigheden om het contact met hun kind te verbeteren. De basisvaardigheid *volgen* staat hierbij centraal: niet het gedrag van het kind willen sturen, maar het kind volgen in het spel. Een kind met druk en dwars gedrag wordt vaak gecorrigeerd en bijgestuurd. Door het kind te laten bepalen en hier positief op te reageren, voelt het kind zich geaccepteerd. Hierdoor neemt plezierig gedrag toe en onplezierig gedrag af. Doordat ouders veel oefenen, ervaringen delen en reflecteren, worden zelfredzaamheid en eigenaarschap gestimuleerd. Ouders ‘empoweren’ en hun draagkracht vergroten zijn belangrijke doelen van de cursus. Inzicht in en begrip voor de functie van het gedrag is nodig om verandering tot stand te brengen. Hierbij speelt de omgeving van het kind en de interactie tussen kind en omgeving een belangrijke rol. Het kind tijdens een spelmoment de regie geven kan al een verschil maken. De principes van de ouderbegeleiding zijn niet nieuw. Ze zijn theoretisch onderbouwd en veel gebruikt in opvoedland, en er bestaan ook al verschillende oudertrainingen. Deze principes en eerdere onderzoeken naar ouderbegeleiding bij kinderen met ADHD vormen de theoretische basis van de ouderbegeleiding van Druk & Dwars. De groepsgerichte ouderbegeleiding van

Druk & Dwars is echter gebaseerd op een pedagogisch-sociologische zienswijze op gedrag: niet het kind labelen en veranderen, maar het gedrag leren begrijpen, inzicht krijgen in je eigen reactie en met concrete handvatten als gezin op een nieuwe manier met elkaar omgaan.

HELPT HET?

Ouders zijn op drie momenten bevraagd aan de hand van vragenlijsten over ervaren opvoedstress, ervaren gedragsproblemen bij hun kind en gezinskwaliteit (Sluiter et al., submitteerd). Na afloop van de ouderbegeleiding bleken opvoedstress, ervaren druk en ongeconcentreerd gedrag en ervaren opstandig gedrag significant afgenomen en de ouder-kindcommunicatie verbeterd. Een ouder vertelde: *‘Onze zoon is van drie driftbuien per dag naar één boze bui in de week gegaan en tegenwoordig vraag ik me steeds vaker af: moet ik me hier nou druk om maken?’* Hoewel enkele maanden later veel ouders enigszins teruggevalen waren in hun oude patroon, ervoeren ouders nog steeds minder opstandig gedrag van hun kind en was de communicatie nog steeds beter dan voor de ouderbegeleiding. Daarnaast werden ouders die de ouderbegeleiding volgden, vergeleken met ouders die dit (nog) niet deden. Deelnemende ouders lieten op opvoedstress en communicatie positievere effecten zien. We hebben geen waarneembare verschillen gevonden tussen gezinnen met verschillende sociaal-economische status of gezinssituaties (een- of twee-oudergezinnen). Kortom, de ouderbegeleiding lijkt positieve veranderingen teweeg te brengen, maar het is goed om te kijken hoe deze effecten vergroot kunnen worden en hoe de ouderbegeleiding een meer blijvend positief effect kan hebben binnen het gezin, bijvoorbeeld door een terugkombijeenkomst.

MET VOLLE TEUGEN GENIETEN

Naast de scores op vragenlijsten zijn ook de verhalen van trainers en ouders belangrijk. Trainers geven vaak aan dat de trainingsdag een eyeopener is die hun nieuwe waardevolle inzichten en aanknopingspunten geeft voor de ondersteuning aan ouders: de mogelijkheden van het versterken van de omgeving blijken vaak nog groter dan aanvankelijk gedacht. Een groepscursus zorgt bij ouders in eerste instantie soms voor weerstand. Toch is het een bewuste keuze om de cursus groepsgewijs aan te bieden, omdat interacties tussen ouders in de groep kunnen leiden tot onderlinge steun en opvoednetwerken. Aanvankelijk kunnen ouders ertegen opzien om privéproblemen met anderen te delen, maar achteraf bleken deelnemende ouders vaak 180 graden gedraaid in hun mening. Ouders blijken het prettig te vinden om ervaringen te delen en erkenning te krijgen van ouders met soortgelijke opvoedproblemen. Daarnaast blijken ouders zelf heel creatief te zijn in het zoeken naar oplossingen en elkaar hierin ook goed te kunnen helpen. Ouders en trainers geven aan dat het fijn is soms al na één bijeenkomst of met eenvoudige aanpassingen grote veranderingen te ervaren. *‘Een jongen met een glimlach is terug die we kwijt waren.’* Ouders beschikken, soms onbewust, al over veel vaardigheden en kennen hun kind goed. Verandering kost tijd en doorzettingsvermogen, maar de negatieve spiraal is wel degelijk te doorbreken. *‘Het heeft mij laten zien dat het opvoeden van je kind iets moois is en je er met volle teugen van kan genieten, zelfs als het even moeilijk gaat.’*

OP DE GROEP

Net als ouders worstelen ook educatieve professionals, zoals leerkrachten en pedagogisch medewerkers werkzaam in de buitenschoolse opvang, met druk en dwars gedrag van kinderen in de groep. Veel educatieve professionals vragen zich af hoe ze kunnen omgaan met dit gedrag, en dat is gelijk ook de kunst: accepteren dat er niet één juiste manier is. Het is, juist nu in een tijd waarin er gestreefd wordt naar passend onder-

>>

ook mijzelf. Het helpt mij om ouders te kunnen ondersteunen bij hun vragen. De training wordt vooral gegeven aan een aantal ouderparen samen. Het is erg mooi om te zien hoe ouders herkenning hebben bij elkaar en elkaar kunnen helpen.

Jeroen en Inge: We zijn ons er meer bewust van dat we rustig moeten blijven en we onze zoon beter begrijpen in bepaalde situaties en hem beter kunnen benaderen. Dit heeft als gevolg dat hij ook rustiger blijft en zich dan ook begrepen voelt. De situatie loopt dan minder hoog op.

Wat vind je het mooiste element van de ouderbegeleiding?

Loes: Ouders willen graag handvatten voor situaties waarin ze met de handen in het haar zitten, wat heel logisch is. De training is zo ingedeeld dat ‘negeren’, ‘corrigeren’ en ‘belonen’ later aan bod komen, terwijl dat soms de onderdelen zijn waarvan gedacht wordt er echt iets mee te kunnen. Het mooie aan de training vind ik het begin, de onderwerpen ‘speelkwartier’ en ‘zelfzorg’. Er is al zoveel te bereiken met elkaar, wanneer je kijkt naar je kind en ook goed voor jezelf zorgt.

Jeroen en Inge: We vonden ‘negeren en corrigeren’ een interessant onderdeel en ‘belonen bij goed gedrag’, wat voor onze zoon heel goed werkt. We hebben in de tijd dat de cursus liep veel dingen thuis kunnen oefenen en dus ook nabesproken. Het heeft ons vooral erg bewust gemaakt van ons handelen.

<<

wijs, belangrijker dan ooit dat educatieve professionals over handvatten beschikken waarmee ze op een inclusieve wijze kunnen omgaan met druk en dwars gedrag van kinderen. De wens vanuit Druk & Dwars om een consistente gedragsaanpak te ontwikkelen voor de verschillende leefwerelden van kinderen, ontstond vanuit behoeften uit de praktijk. Ouders, trainers van de ouderbegeleiding en gemeenten gaven aan: 'Hoe mooi zou het zijn als in het onderwijs en de kinderopvang hetzelfde gedaan wordt als in de oudercursus, zodat er een consistente visie en gedragsaanpak is?' Stichting Kinderopvang Stad Groningen (SKSG) wil een dergelijke aanpak gaan hanteren binnen hun organisatie, en ook basisscholen zijn geïnteresseerd. In september 2020 gaat de eerste cursus 'Druk & Dwars op de groep' van start. Samenwerking tussen ouders, leerkrachten en pedagogisch medewerkers is van groot belang, juist voor kinderen bij wie de opvoeding niet vanzelf gaat. Door één lijn te trekken, is het duidelijker voor het kind wat er van hem of haar verwacht wordt.

Anja Schlüter (manager SKSG): 'Vorig jaar hebben twee pedagogisch medewerkers van SKSG de trainingsdag voor de Druk & Dwars-ouderbegeleiding gevolgd en inmiddels aan twee groepen deze training gegeven. De ouders gaven aan hier echt iets aan te hebben; hun gezinsleven had een positieve draai gekregen door de doeltreffende begeleiding van onze pedagogisch medewerkers. Onze pedagogisch medewerkers in de bso willen zich graag verder ontwikkelen in de sociale pedagogiek. De praktijk vraagt om meer kennis en vaardigheden dan ooit verworven tijdens de opleiding: "Hoe geef ik kinderen met druk en dwars gedrag een plek en de nodige aandacht in een volle groep?" "Hoe help ik kinderen die vanuit school overprikkeld naar de bso komen?" "Ik wil zo graag begrijpen wat er soms in zijn koppie gebeurt, hij is immers een schat van een kind." Wij zijn ervan overtuigd dat de training Druk & Dwars voor pedagogisch medewerkers ons helpt de inclusie in de kinderopvang nog beter vorm te geven.'

'Druk & Dwars op de groep' bestaat uit twee cursussen: een train-de-trainercursus voor intern begeleiders, schoolpsychologen en pedagogisch coaches uit de kinderopvang, en een meerdaagse cursus voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten (speciaal) basisonderwijs om hun handelingsrepertoire te vergroten. In beide

cursussen wordt veel gebruikgemaakt van de expertise en ervaring van deelnemers. Zij staan met beide benen in de praktijk; het bespreken van casussen krijgt daarom veel aandacht tijdens de bijeenkomsten. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan actuele informatie over ADHD(-gedrag). Anders handelen bij druk en dwars gedrag vraagt ook om anders denken over dit gedrag. Uit eerder onderzoek blijkt dat leerkrachten voordelen ervaren om dergelijk gedrag ADHD te noemen (Wienen et al., 2019), hoewel dit wordt ingegeven door discutabele aannames. De visie en aanpak van Druk & Dwars beoogt leerkrachten en andere educatieve professionals, evenals ouders, te versterken in een positieve omgang met druk en dwars gedrag. ★

HENRIËTTE PAUWELS is onderwijskundige en leraar basisonderwijs en promovendus bij Druk & Dwars.
MARUSCHKA SLUITER is psycholoog en orthopedagoog en promovendus bij Druk & Dwars.

LITERATUUR

Batstra, L. & Meerman, S. te (2014). *Protocol groepsoudercursus voor ouders van kinderen met druk en dwars gedrag*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. ♦ Sluiter, M.N., Doornenbal, J., Jonge, P. de, Batstra, L. Shifting from biomedical to more psychosocial views on ADHD: the effects of online education on upcoming professionals. Submitted. ♦ Sluiter, M.N., Bos, E.H., Doornenbal, J., Jonge, P. de, Batstra, L. Wild and willful kids: can we help parents? The effectiveness of a group parent management training without the need of a psychiatric label. Submitted. ♦ Wienen, A.W., Sluiter, M.N., Thoutenhoofd, E.D., Jonge, P. de & Batstra, L. (2019). The advantages of an ADHD classification from the perspective of teachers. *European Journal of Special Needs Education*. doi: 10.1080/08856257.2019.1580838.

Daphne Clement

KIKK OP DE ANDER

De schrijvende mens

Daphne Clement is pedagoog, docent en onderzoeker. Ze beschrijft wat het omgaan met diversiteit in alledaagse (opvoedings- en onderwijs)situaties betekent.

Verhalenverteller Etgar Keret is op tv. Hij schrijft over simpele mensen op een grootse manier. Eigenlijk gaat het allemaal over hem zelf: zijn eigen verhaal over opvoeden en opgroeien blijkt net zo klein én groots als de verhalen die hij vertelt. Hij legt uit dat schrijven voor hem noodzakelijk is om de wereld om hem heen te structureren. Hoe meer hij vervreemd of verveeld raakt, hoe meer hij al schrijvende moet graven naar dat wat de moeite waard is. Als hij jong is, vertelt zijn moeder fantastische verhalen over feeën en prinses, zijn vader ruige verhalen over wilde types. Hij leert dat dronkenlappen mensen zijn die de kwaal hebben om van vloeistoffen heel gelukkig te worden en prostituees dames zijn die betaald naar de problemen van anderen luisteren. De personages in zijn vaders verhalen voelen als vrienden, ondanks alles zijn ze menselijk. Wanneer het regent hoeft hij niet naar school. Zijn moeder zegt dat er daar niks te leren valt dat de moeite van het nat worden waard is. Spelen doen hij en zijn familie zonder regels: hij leert dat de wereld in dienst staat van zijn eigen verbeelding. Op zijn achttiende jaar moet hij voor drie jaar in het leger. Daar wordt zijn verbeelding niet op prijs gesteld. Alles wat anders aan hem is, moet hij verbergen. Hij voelt zich diep ongelukkig. Als zijn beste vriend met wie hij gelegerd is zelfmoord pleegt, ontvouwt zich zijn eerste verhaal. Over een ongelukkige man in een buizenfabriek die na sluitingstijd een levensgroot buizenstelsel bouwt en erachter komt dat aan de andere kant van het stelsel een andere wereld is voor mensen die geen plek op aarde kunnen vinden. Wanneer de jonge verteller zijn verhaal laat lezen aan zijn broer en ziet wat tekst op papier met iemand kan doen, weet hij wat hem te doen staat: schrijven.

Met zijn verhalen creëert hij een plek waar hij het kan opnemen voor de mens. Voor zijn vriend, voor zichzelf, voor de mensheid.

Van Etgar Keret verschenen in het Nederlands onder andere *Mijn konijn van vaderskant* (2020), *Zeven vette jaren* (2014) en *Verrassing* (2012). De documentaire over Keret is te zien via bit.ly/3h9iwm3.